

*Vlad MITRIC-CIUPE**

**NOILE CADRE DIDACTICE ALE FACULTĂȚII DE
ARHITECTURĂ BUCUREȘTENE DE DUPĂ 1948. CAZUL
PARASCHIVA IUBU**

**The new academia of the Faculty of Architecture in Bucharest after 1948. The case
of Paraschiva Iubu**

Abstract: Our belief is that the fundamental research of the history of architecture during the communist regime - school, guild and profession - is still in its incipient stages and, hence, all the repressive mechanisms that brutally mutated the Faculty of Architecture in Bucharest between 1944 and 1958 – via expulsions, exclusions, arrests and prison conviction – are quasi-unknown. All these callous interventions of the politics were based and implemented by the hard-core inside people, either students or teachers. Among them, an interesting case refers to the students who proved being compliant with the regime, as they had an unfailing involvement in all the 1945 – 1948 activities and who were later promoted to the position of assistant lecturers (1949), first of all for these merits. The text herein introduces the case of architect Paraschiva Iubu, a student (1939 – 1947) and a teacher starting with 1949, while including a contrastive analysis between her own testimony in 2005 and the lately reclaimed archive documents.

Keywords: Communism, architecture, transformation, political intervention, university

*

Considerăm că cercetarea fundamentală în ceea ce privește istoria arhitecturii în timpul regimului comunist – școală, breaslă și profesie – este încă la început. Dacă s-au făcut câțiva pași din unele perspective – programe de arhitectură în timpul comunismului, arhitectura totalitară, destinul individual al celor care au avut de suferit – modul particular în care politicul a intervenit în școala românească de arhitectură este cvasi-necunoscut. Dacă unele politici și practic pot fi intuite (având în vedere ceea ce s-a petrecut în învățământul superior românesc în totalitatea lui), constatăm astăzi că pentru intervalul 1944-1958 mai nimic din mecanismele de transformare a

* Universitatea „Dunărea de Jos“ din Galați; vlad.mitric@adproiect.ro.

învățămintului de arhitectură (precum și efectele acționării acestora) nu este cunoscut și analizat, doar câteva referințe regăsindu-se în puținele lucrări publicate până relativ recent și care ating și acest subiect¹.

Deși abuzurile politice asupra studenților arhitecți se întind pe întreg intervalul 1944-1958, arestările debutează încă din primăvara anului 1945². Era momentul de început al prefacerilor politice în general, dar și din facultatea de arhitectură în particular, profilul socio-politic al studentului din acel moment fiind unul complex. În ciuda vicisitudinilor socio-economice, putem afirma că nu exista o conștiință politică matură la nivelul întregii studențimi – cu excepțiile de rigoare³ – dar nu putea lipsi o reacție la cele ce urmau, ținând cont de educația primită până atunci, bazată în primul rând pe valorile și tradițiile românești. Cam în această direcție s-a manifestat și politicul, eliminarea excepțiilor și controlarea masei prin presiune și frică, iar mai apoi prin ideologizare. Înțelegem prin urmare asaltul dat de elementele loiale regimului, în condițiile conștientizării dificultăților ce aveau să le întâmpine în impunerea planului, demnă de semnalat fiind și participarea unor studenți de la arhitectură la marea demonstrație pro-monarhistă (în mod fățiș anti-comunistă) desfășurată la 8 noiembrie 1945⁴.

¹ A se vedea, în primul rând, V. Curea (coord.), *Arhitecți în timpul dictaturii. Amintiri*, Editura Simetria, București, 2005, sau I. M. Enescu, *Arhitect sub comunism*, Editura Paideia, București, 2007. Amintim însă și lucrările noastre care au tratat subiectul arhitecților condamnați politic în timpul regimului comunist, a se vedea V. Mitric-Ciupe, *Arhitecții români și detenția politică 1944-1964. Între destin concentraționar și vocație profesională*, I.N.S.T., București, 2013 și V. Mitric-Ciupe, *Arhitecți în reclusiune. Interviu și documente*, Editura Vremea, București, 2016.

² Comuniștii din școală, studenți și tineri asistenți, au organizat o provocare pentru a da ocazia eliminării din școală a celor considerați reacționari. Au fost arestați atunci studenții Cristescu Dan, Caramuzi Adam, Caranica Victoria, Dragoș Octavian, Martina Vincenzo, Maciu Mihail, Culescu Alexandru, Nicolau Ion, Toma Adam, Ghiaciu Gheorghe, Sofronie Aurel, Droc Emil, Măngoianu Ștefan, Moraru Gheorghe, Popescu Ion, Popescu Iosif, Porumbescu Nicolae, Petit Nicolae, Săndulescu Valentin, Hariton Dinu, Popa Sorin și Elena Popescu. Majoritatea au fost eliberați după o perioadă care a variat între câteva zile și câteva săptămâni, în vreme ce șase dintre ei au fost internați pentru câteva luni în lagărul de la Slobozia.

³ Excepția o fac studenții cu oarecare simpatii legionare (parte dintre ei fiind arestați, anchetați și eliberați în urma evenimentelor din ianuarie 1941), simpatizanții monarhiei și membrii organizațiilor de tineret ale partidelor țărănesc, social democrat și liberal.

⁴ Au fost arestați și anchetați atunci studenții Mihai Sorin Popa, Lucian Popovici, Vera Ulic, Emil Droc și Dinu Hariton. Au mai participat, după știința noastră, Florentina Craja, Ion Ciortan, Cezar Niculiu, Ion Mircea Enescu și Bubi Gane, care au reușit să fugă în momentul declanșării violențelor. A mai existat însă și o altă categorie de studenți arhitecți participanți la manifestație, de data aceasta de cealaltă parte a baricadei. Conducând una din grupările de șoc comuniste sosite în piață pentru a dispersa manifestații îi regăsim pe Dorian Hardt, Schlesinger Mircea, Mihail Caffé și alții. Cel puțin Hardt și Caffé aveau activitate comunistă încă din ilegalitate.

Anul 1946 reprezintă momentul în care studențimea a început să conștientizeze planurile regimului și pârgghiile pe care acesta le avea la îndemână, temerile inițiale accentuându-se după alegerile din același an⁵, iar mai apoi după abdicarea Regelui și proclamarea republicii. S-au produs astfel două fenomene. Primul – preponderent de altfel – de acceptare a situației și de „plecare a capului“, în speranța unor condiții mai bune pe viitor. Grija de a „fi pe linie“ și spaima de a „nu călca greșit“ și-au spus cuvântul. Cel de-al doilea fenomen, deși de o pondere mai redusă, reprezintă un exemplu de moralitate și demnitate: rezistența – atitudine care, aproape fără excepție, a dus la exmatriculări și condamnări politice. Numărul celor care au fost nevoiți să-și întrerupă studiile – pentru unii vreme de câțiva ani, iar pentru alții definitiv – nu este cunoscut și este puțin probabil să fie contorizat vreodată⁶. Suplimentar, deciziile de exmatriculare se luau uneori fătis și se puneau în practică în mod direct, alteori colegii pur și simplu constatau dispariția cuiva de la cursuri dar erau prea înfricoșați să se intereseze de soarta respectivului, „beneficiind“ și de explicația oferită de unele zvonuri bine plasate legate de abandonul școlar al individului în cauză. Astfel, alături de arestări și condamnări⁷, lupta de clasă îmbrăca

⁵ Despre răsturnarea alegerilor din 1946 în favoarea comuniștilor, vezi V. Țărău, *Alegeri fără opțiuni. Primele scrutinuri parlamentare din Centrul și Estul Europei după cel de al doilea război mondial*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005.

⁶ Ne bazăm aserțiunea și pe starea actuală a arhivelor, dar și pe fenomenele din epocă. Multe exmatriculări erau mascate, studenții forțați să plece din școală figurau în scripte la capitoul abandon voluntar, etc.

⁷ Cazurile de studenți întemnițați politic identificate până în prezent sunt următoarele (în afara deloc din 1945, menționate anterior): Petre Pădurețu, reținut pentru câteva luni în 1947; Părvu Eufrosina, condamnată în 1948 la 6 luni închisoare, pentru omisiune de denunț, încadrată fiind într-o organizație anticomunistă; Georgeta Lucinescu, arestată și condamnată în 1949 pentru găzduirea unor persoane urmărite – în fapt sprijinirea unei organizații anticomuniste din care făcea parte și fratele ei; Sorin Obreja, condamnat în 1950 pentru uneltire – în realitate era membru al unei organizații anticomuniste; Sorin Mihai Popa, condamnat în 1950 la 25 de ani muncă silnică pentru înaltă trădare (activitate într-o organizație anticomunistă), fiind eliberat abia în 1964; Agir Berindei-Mardan, condamnată în 1950 pentru favorizarea infractorului – în realitate pentru sprijinirea unei organizații anticomuniste; Alexandra Dozzi, condamnată în aceeași perioadă la 2 ani închisoare, pentru spionaj; Virgil Marion, condamnat în 1952 pentru uneltire contra orânduirii sociale; Radu Budeanu, condamnat în 1954 la 1 an și 9 luni închisoare pentru agitație – în realitate era membru al unei organizații sioniste. Cazuri foarte interesante sunt și cele ale studenților arhitecți Emanoil Mihăilescu, Nicolae Rădulescu și George Văsâi – arestați în 1958 și condamnați în 1959 la câte cinci respectiv șapte ani de muncă silnică, implicați fiind în lotul „Rugul Aprins“; în vreme ce Vintilă Săvulescu a fost arestat în 1958 și condamnat un an mai târziu la 15 ani muncă silnică pentru crimă de uneltire, în realitate fiind implicat în organizația anticomunistă „Biserica Neagră“. Aceștia li se adaugă alte cazuri de internări administrativ și reține pentru perioade mai scurte sau mai lungi, care nu s-au finalizat printr-o sentință penală.

forme multiple. Până la acest moment am reușit să identificăm un număr minim de 45 de studenți arestați, reținuți și/sau condamnați în perioada de referință amintită. Dacă acestora le adăugăm și numărul celor exmatriculați, forțați să renunțe la studii sau marginalizați în diferite feluri, rezultă un procent semnificativ de victime directe ale luptei de clasă în Facultatea de Arhitectură bucureșteană.

Dar toate aceste intervenții brutale ale politicului s-au bazat și au fost puse în practică cu ajutorul personajelor fidele din interior, atât studenți cât și cadre didactice. Aruncând o privire rapidă asupra transformărilor din rândul corpului profesoral, observăm trei ipostaze diferite, dar complementare. În primul rând avem de-a face cu o campanie puternică de epurare a vechilor profesori, soldată cu eliminări sub diferite pretexte, forțări de abandon (inclusiv fugă din țară)⁸, dar chiar și arestări și condamnări⁹. În al doilea rând, remarcăm o ascensiune rapidă a tinerilor asistenți din anii 1942-1944, comuniști ilegaliști care au urcat rapid în ierarhie după 23 august 1944¹⁰. Nu în ultimul rând, cu precădere după reforma învățământului din 1948, au venit în școala de arhitectură cadre didactice fidele partidului¹¹, care au fost încadrate atât la materiile profesionale, dar și la cele ideologizante¹². Pe de altă parte, în ceea ce privește studenții, foarte interesant este cazul celor care au dat dovadă de loialitate

⁸ Cazurile Haralambie Georgescu și Ovidiu Coatu sunt poate cele mai elocvente în acest sens. Haralambie (Bubi) Georgescu (1908-1977), arhitect, absolvent al Școlii Superioare de Arhitectură din București, în 1933. Principalul colaborator al lui Horia Creangă, cadru didactic între 1944 și 1947. A reușit să fugă din țară, stabilindu-se în America. Membru titular al Institutului American de Arhitectură și cadru didactic la Școala de Arhitectură a Universității din Nebraska. Pentru detalii suplimentare, a se vedea și C. M. Ghenciulescu, *Haralamb H. (Bubi) Georgescu – un arhitect român în Statele Unite*, Editura U.A.U.I.M., București, 2008.

⁹ Îi avem în vedere aici pe profesorii Constantin Iotzu – decan al Facultății între 1940 și 1944, reținut în 1945 vreme de aproape un an în lagărul de internați politici de la Slobozia, eliminat inițial din școală pentru 3 ani și dat afară definitiv după reforma învățământului din 1948; Ion Balș, arestat și condamnat în 1948; Gheorghe Matei Cantacuzino, arestat și condamnat în același an. Pentru detalii suplimentare despre cazurile lor, a se vedea și capitolele individuale dedicate acestora din V. Mitric-Ciupe, *Arhitecții români și detenția politică 1944-1964. Între destin concentraționar și vocație profesională*, I.N.S.T., București, 2013.

¹⁰ Îi avem în vedere aici, în primul rând, pe Ascanio Damian, Mircea Alifanti și Nicolae Bădescu.

¹¹ Reprezentativ pentru acest segment este Horia Maicu, pe numele său real Haim Goldstein (1905-1975), arhitect, absolvent al Școlii de Inginerie Civilă din Roma, în 1931. Liber-profesionist în Constanța, până în 1940, autorul unor lucrări de un modernism de cea mai bună calitate. Membru P.C.R. din 1945, autor, printre altele, al proiectelor pentru „Combinatului Poligrafic Casa Scânteii” (1955), Sala Palatului (1960), „Monumentul eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism” din parcul Carol I (1964), Teatrul Național din București (1972). Arhitect-șef al Bucureștiului, între 1958 și 1969, profesor universitar la Institutul de Arhitectură din București, între 1950 și 1972.

¹² Exemple în acest sens ar fi doamna Stoica, una dintre soțiile lui Chivu Stoica și Alexandra Sidorovici, care predau în epocă marxism-leninism-ul la Facultatea de Arhitectură.

față de regim, implicându-se consistent în toate acțiunile din intervalul 1944-1948 și care au fost promovați ulterior asistenți – în primul rând pentru aceste „merite” – începând cu 1949. De altfel, chiar un martor al epocii își amintește: „[...] mi-am dat seama încă din ultimii ani ai facultății că politizarea învățământului este inevitabilă și că promovarea nu va fi o chestiune de competiție profesională, ci de merite politice. Încă din facultate am văzut vechi profesori scoși din posturile lor, apariția unor personaje de care nu știam nimic și marea agitație a tinerilor arhitecți cu convingeri și activități de stânga pentru posturile de asistenți. [...] Am toate motivele să cred că arestarea mea în 1949, anchetarea și reținerea timp de 4 luni și jumătate au fost favorizate și de acest moment în care se cerneau viitorii asistenți”¹³.

Unul din aceste cazuri – ale studenților-activiști care au promovat aproape imediat asistenți – este cel al arhitectei Paraschiva Iubu, asupra căreia ne vom concentra în cele ce urmează. Sursele și informațiile despre viața și activitatea dânzei sunt slab reprezentate, rezumându-ne în continuare la referințele provenite direct de la doamna Iubu, precum și la descoperiri recente de arhivă. Pentru început, câteva date biografice. Născută în 1920 la Găești-Dâmbovița, a absolvit liceul din Câmpulung Muscel în 1939, an în care a fost admisă la Facultatea de Arhitectură din București, unde a obținut diploma de licență în 1947. Încă din timpul studiilor a lucrat pe diferite șantiere, după 1947 angajându-se la direcția tehnică a Ligii contra tuberculozei, un an mai târziu trecând la Centrul de Asistență Studențească. În 1949 funcționează în colectivul de proiectare al Teatrului Național, la 15 februarie același an debutând și activitatea ei didactică la Facultate, în postul de asistent. Nu deținem informații despre momentul la care și-a încheiat cariera universitară, cert este că în anii '50 era lector, lucrând mulți ani alături de profesorul Doicescu¹⁴. Între realizările profesionale amintim contribuțiile la Teatrul de Operă, Institutul Politehnic, blocul Dalles, apartamente în cartierul Aviației, apartamente în cartierul Băneasa, ansamblul Izvor-Coșbuc Sud, ansamblul Călărași, precum și diverse studii, toate realizate în București, în cadrul Institutului de Proiectări Construcții. S-a pensionat în 1990 și a încetat din viață în 2011. În cele ce urmează, reproducem câteva paragrafe chiar din

¹³ I. M. Enescu, *ed. cit.*, pp. 28-29. Arestat în mai 1949, a fost anchetat în legătură cu diverse cunoștințe din Ungaria, Austria, Timișoara, Cluj, Brașov și Sibiu, precum și pentru o ipotetică legătură cu un anume Vulcănescu. Dosarul de anchetă din arhiva C.N.S.A.S. conține doar două declarații ale lui Enescu, datele 21.05.1949 și 28.05.1949. În septembrie se propunea punerea în libertate, stabilindu-se că „[...] nu a furnizat informații elementelor reacționare fugite din țară și nici nu i s-a făcut de către cineva vreo propunere de a pleca clandestin din țară”. Pentru detalii suplimentare, a se vedea A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosar nr. 3342.

¹⁴ Octav Doicescu (1902-1981), arhitect, absolvent al Școlii Superioare de Arhitectură din București, în 1929. Cadru didactic universitar între 1942 și 1972, la București. Personalitate remarcabilă a arhitecturii românești, membru al Academiei Române din 1974.

contribuția Paraschivei Iubu la volumul colectiv anterior amintit, *Arhitecți în timpul dictaturii*, lucrare apărută în 2005, selectând informațiile care se referă la perioada de studenție și a primilor ani ai regimului comunist. De reținut că ne referim la un volum de amintiri editat de către Uniunea Arhitecților din România, compus din textele a opt arhitecți care au debutat în profesie în primii ani de după 23 august 1944.

„[...] Întreaga perioadă a studiilor, 1939-1945, s-a efectuat în plină pregătire și apoi desfășurare a celui de-al Doilea Război Mondial. Deși acesta a influențat direct învățământul, cu diversele concentrări ale armatei, mai ales în rândul asistenților și al studenților absolvenți ai cursurilor teoretice, studiile s-au desfășurat continuu, aproape normal, doar cu perioade de întrerupere, ca de exemplu: toamna 1940-iarna 1941, când «politicul» a pătruns cu brutalitate în activitatea conducerii și a Asociației Studenților (perioada legionară) tensionând relațiile dintre studenți și perturbând cursurile cu activități extrașcolare. Tot atunci au fost excluși mulți evrei. Primăvara lui 1944, când începând cu 4 aprilie, bombardamentele americane au întrerupt activitatea facultății, prin plecarea majorității studenților din București. A urmat apoi toamna 1944, cu încheierea armistițiului, cu toată suita de schimbări, aduse de trecerea războiului în direct, pe teritoriul țării noastre și perturbând începerea anului școlar. [...] Anii post-belici 1945-1948 au fost mai tensionați, de pregătire a instaurării noii societăți socialiste. Marile frământări politice, lungul șir al manifestărilor pro și contra noului regim, au politizat excesiv întreaga societate, toate instituțiile, întreprinderile economice, învățământul”¹⁵.

Alături de alte considerații și amintiri despre transformările petrecute în breasla arhitecților în anii comunismului, alături de realizările profesionale personale, acest citat prezintă singurele afirmații ale Paraschivei Iubu cu privire la perioada asupra căreia ne aplecăm. Senzația care se desprinde din lecturarea integrală a textului, este aceea a unui personaj neutru, care a reușit să se strecoare printre vicisitudinile (inclusiv politice) vremurilor, aproape fără să participe în nici un fel, apăsând totuși pe două momente: chestiunea legionară în facultatea de arhitectură – demers curios pentru tema propusă de Uniunea Arhitecților, mai ales dacă ne referim la titlul pe care-l poartă volumul, precum și accentul pus asupra perioadei Ceaușescu, de parcă acela ar fi fost cel mai negru moment din perioada comunistă:

„[...] Trebuie să semnez o perioadă foarte grea (1980-1990) pe care am suportat-o, în special arhitecții bucureșteni, când familia «conducătoare» a statului cerea săptămânal prezentări de machete cu lucrările în curs, și când «jocul» de mutare a construcțiilor în alte poziții devenise o obișnuință distractivă”¹⁶.

Și totuși, o afirmație parcă ieșită din context, de la finalul textului, ridică niște semne de întrebare:

„[...] Am purtat cu mine mari remușcări pentru respingerea multor aspiranți cu

¹⁵ P. Iubu, *O viață, o pasiune*, în V. Curea (coord), ed. cit., pp. 149-159.

¹⁶ *Ibidem*, p. 158.

origine «nesănătoasă», fiind și eu un membru al comisiilor de admitere în această perioadă excesiv de injustă»¹⁷.

Prin urmare, dacă informațiile despre intervenția politicului în școala de arhitectură lipsesc aproape cu desăvârșire, aprecierile fiind puține și de ordin general, iată – în final – și o cvasi-recunoaștere a unei implicări personale, regretată public la nivelul anului 2005. Mai remarcăm două lucruri esențiale: absența oricărei trimiteri la efectele luptei de clasă din facultate – în condițiile în care, după cum am afirmat și aici și am dezvoltat cu alte ocazii, au existat zeci de cazuri de studenți exmatriculați și/sau arestați, precum și caracterizarea perioadei – într-o manieră personală subiectivă – drept „excesiv de injustă“.

Cu toate acestea, activitatea doamnei Paraschiva Iubu, cel puțin în facultatea de arhitectură, s-a desfășurat și într-un alt mod decât cel care s-ar putea deduce din parcurgerea acestor amintiri. Pornind de la ultima afirmație a dânzei, acel regret tardiv al implicării personale în felurite momente ale perioadei „excesiv de injustă“, bazându-ne și pe informațiile furnizate de foști studenți¹⁸ ai epocii care o prezentau despre extrem de activă din punct de vedere politic, am reușit să identificăm o serie de documente de arhivă care, spunem noi, repun adevărul în drepturile firești. Le vom prezenta și comenta în cele ce urmează, în ordinea descoperirii lor.

Discutăm, în primul rând, de câteva „apariții“ ale Paraschivei Iubu în documentele care astăzi se regăsesc în arhiva C.N.S.A.S., în dosarele altor arhitecți, în condițiile în care un dosar pe numele dânzei nu a fost încă identificat. Prezentăm astfel două ipostaze, din care se pot extrage concluzii interesante. Ca o scurtă paranteză, reamintim faptul că Securitatea se folosea în dese rânduri de serviciile de cadre ale diverselor instituții și întreprinderi, pentru culegerea de informații, majoritatea cetățenilor României din acea perioadă fiind solicitați să ofere celebrele referințe despre un coleg sau altul, pe care le semnau în nume propriu, fără să aibă habar că acestea ajung și pe masa aparatului represiv. Ilustrativ pentru subiect este cazul arhitectului Emil Droc, amintit anterior, despre care serviciul de cadre al institutului de proiectări unde lucra a solicitat referințe mai multor colegi, în 1950. Dacă majoritatea dintre aceștia s-au exprimat în termeni neutri despre Droc, reproducem aici cele două extreme.

„Subsemnatul Ciortan St. Emil, [...] cunosc pe Droc Emil din anul 1942, fiind colegi la Facultatea de Arhitectură până în anul 1945, când colegul Droc Emil a

¹⁷ *Ibidem*, p. 159.

¹⁸ Interviu cu arh. Petre Burdeanu (n. 1925, student între 1944 și 1950), realizat de autor, București, 12.05.2013; Interviu cu arh. Marcela Grigorescu (n. 1922, studentă între 1940 și 1947), realizat de autor, București, 19.04.2013; Interviu cu arh. Dan Corneliu (n. 1924, student între 1944 și 1950), realizat de autor, Constanța, 10.05.2013.

*întrerupt cursurile, revenind apoi cu un an în urma mea. În tot acest timp cât am fost colegi, a avut o comportare colegială și morală cât se poate de corectă. Știu, de asemenea, că a avut o situație materială rea, trebuind să lupte cu greutățile financiare. Din punct de vedere politic nu-i cunosc nicio activitate antidemocratică, nici înainte de 23 August 1944 și nici după această dată. Din punct de vedere profesional este un element bun, foarte bine pregătit și conștiincios [...]*¹⁹.

În același timp, la cealaltă extremă se situa următoarea referință:

*„Îl cunosc pe Emil Droc din anul 1944, din Facultatea de Arhitectură. Făcea parte din grupul studenților reacționari, cu care am avut de luptat tot timpul în facultate. În timpul alegerilor pentru comitetul asociației studențești a fost unul din organizatorii reacțiunii. Acum a rămas pe aceeași poziție, dar nu cunosc cum se manifestă. De câțiva ani de zile nu l-am mai văzut decât întâmplător, dar în același cerc de reacționari. Profesional este bun, dar îndrumat pe un drum greșit, spre formalism, pe care îl susține din punct de vedere politic. P. Iubu Iorgulescu, membră de partid din 1944, în biroul organizației din Facultatea de Arhitectură [...]*²⁰.

Comentarii foarte consistente nu se impun. Remarcăm supralicitarea personală practică de doamna Iubu, în linie cu cerințele luptei de clasă, parcă nepăsătoare la consecințele nefaste pe care astfel de informații le pot avea asupra subiectului²¹. Și mai semnalăm o informație esențială: Paraschiva Iubu era membră de partid încă din 1944. Ca părere personală, dincolo de atitudinile diverse ale istoriografilor subiectului din ultimii ani, considerăm că această calitate nu poate reprezenta o culpă, „vina“ putând fi numai una individuală, în funcție de faptele fiecăruia. Cu toate acestea, mari semne de întrebare ridică o persoană atașată partidului încă din 1944 (documentul nu menționează dacă de dinainte de 23 august sau după), foarte dinamică în anii cei mai duri ai regimului, nu simplă membră ci activistă în biroul organizației de bază a facultății.

A doua ipostază ne-o prezintă pe arhitecta Iubu drept persoană de încredere a Securității, la care instituția apela în 1956 pentru completarea cu informații a dosarelor unor arhitecți care intraseră în vizorul „organelor“. Prezentăm pe larg documentele, datorită relevanței lor:

¹⁹ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosar nr. 391219, f. 40. Referință dată de arhitectul Emil Ciortan – eliminat din facultate în 1947 și revenit în 1962, coleg și prieten cu Emil Droc – la data de 10.03.1950.

²⁰ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosar nr. 391219, f. 52. Referință dată de arhitecta Paraschiva Iubu, la data de 9.11.1950.

²¹ Emil Droc nu a avut de suferit direct de pe urma acestei referințe, el fiind deja în vizorul Securității datorită atitudinii și arestărilor de scurtă durată anterioare (la care am mai făcut trimitere în acest text). Cu toate acestea, viața de familie i-a fost distrusă (soția, studenta la arhitectură Franca Rallet, fiind exmatriculată în același an 1950), urmând un divorț și diverse peregrinări prin diferite institute de proiectare. A fost un personaj care nu a reușit să se adapteze regimului comunist, împlinindu-și visul de a emigra abia în anii '70.

„Plan de anchetă privind anchetarea arh. Paraschiva Iubu în problema arh. Moraru Gheorghe, studiat în problema recrutării ca agent. Arh. Moraru Gheorghe este luat în studiu pentru recrutare ca agent și urmează a fi folosit pe lângă arh. Trifu Gheorghe și arh. Popescu Gheorghe, foști legionari, suspecți că în prezent ar desfășura activitate de sabotaj și agitație cu caracter dușmănos. În vederea completării materialului pentru recrutare este necesară anchetarea arh. Paraschiva Iubu din București, str. Robert de Fleurs nr. 7, Raionul 1 Mai. Arh. Paraschiva Iubu este în prezent membră a P.M.R. (înscrisă în P.C.R. în octombrie 1944).

În timp ce urma cursurile Facultății de Arhitectură București, susnumita a fost înscrisă în mișcarea legionară din facultate până în anul 1942, dată de când este atrasă de mișcarea muncitorească și activează în munca ilegală a P.C.R.-ului, cu care ocazie a primit diverse sarcini ce le-a realizat întru totul. În octombrie 1944 a fost primită în rândul membrilor P.C.R., în prezent este în B.O.B. al Facultății de Arhitectură București. Fiind verificată la evidența operativă a Serviciului «C», nu a rezultat material compromițător. Susnumita, în cadrul Facultății de Arhitectură, a fost colegă de an cu arh. Moraru Gheorghe. Prin anchetarea arh. Paraschiva Iubu intenționăm să stabilim următoarele probleme:

- 1. Care este comportarea arh. Moraru Gheorghe față de ceilalți studenți în timpul facultății.*
- 2. Sub ce formă își desfășura arh. Moraru Gheorghe activitatea legionară din facultate.*
- 3. În cadrul cărei organizații a activat și ce alți studenți mai cunosc despre arh. Moraru Gheorghe că a fost legionar și unde se află aceștia în prezent.*
- 4. Unde se află fotografia ce reprezenta tot grupul legionar din facultate, cine sunt ceilalți legionari din fotografie și unde se află aceștia în prezent.*

În vederea clarificării acestor probleme, se propune folosirea următorului chestionar:

- 1. Ancheta vă cere să arătați care au fost colegii din Facultatea de Arhitectură ce au făcut parte din Mișcarea Legionară?*
- 2. Unde se află aceste persoane în prezent (domiciliul sau locul de muncă)?*
- 3. În ce împrejurări ați avut prilejul să constatați că arh. Moraru Gheorghe a fost înscris în Mișcarea Legionară?*
- 4. În cadrul cărei organizații activa?*
- 5. Cu ce alți legionari activa în organizație?*
- 6. În ce constă activitatea legionară desfășurată de acesta în timpul facultății?*
- 7. Care era comportarea sa față de ceilalți studenți din facultate?*
- 8. În ce împrejurare ați dat peste arhiva resortului legionar din Facultatea de Arhitectură?*
- 9. Cărei persoane a fost predată această arhivă și unde se află aceasta în prezent?*

10. *Ce persoane erau în fotografia ce era anexată la acest dosar și unde se află aceștia în prezent?*

11. *Ce alte relații mai puteți da despre arhitectul Moraru Gheorghe?*

Față de cele arătate mai sus, propunem a ni se aproba audierea numitei Paraschiva Iubu²².

Dincolo de subiectul principal, sesizăm două informații teribile: Paraschiva Iubu a fost înscrisă la legionari, ca mai apoi să activeze la comuniști încă din ilegalitate, devenind membră de partid în octombrie 1944. Rezultatul anchetei se constituie după cum urmează:

„Tovarășa Paraschiva Iubu, născută la 13 august 1920 în Găești, Raionul Pitești, fiica lui Iosif și Elisabeta, de naționalitate și cetățenie română, studii facultatea de arhitectură, de profesie arhitectă, încadrată în P.M.R. din octombrie 1944. Domiciliază în str. Logofăt Stroici nr. 9, raionul 1 Mai.

Întrebare: Ancheta vă cere să arătați care dintre colegii dv. din facultate au fost încadrați în Mișcarea Legionară și unde se găsesc aceștia în prezent.

Răspuns: Dintre colegii mei din facultate, următoarele elemente au fost încadrate în mișcarea legionară:

1. Arh. Moraru Gheorghe, actualmente lucrează la Inst. de Proiectări Construcții București. Nu cunosc în ce cuib legionar activa, cu toate că eram în cadrul Institutului, însă îmi reamintesc precis că umbla în cămașă verde. Era o persoană rezervată, mai activ în cercul său de legionari, era în bune relații cu arh. Romeo Vlad, la rândul său legionar, și cu arh. Enescu Mircea (Ciuli) care a fost P.N.Ț. și era șeful de cabinet al lui Leucuția²³, ministru P.N.Ț. după 23 august 1944.

2. Arh. Vlad Romeo a fost legionar, cu activitate relativ identică cu a lui Moraru Gheorghe. Umbla în cămașă verde. După 23 august 1944 a fost membru de partid, însă ulterior a fost exclus. În prezent lucrează la șantierul Bicz sau Piatra Neamț.

3. Arh. Popescu Negreanu Gheorghe umbla îmbrăcat în cămașă verde. Nu a participat la rebeliune, în acel timp a avut rețineri față de mișcarea legionară. Activa mai mult în mișcare mai mult sub aspect teoretic. În prezent cred că lucrează la I.P.C. București. Nu cunosc în ce cuib a activat.

4. Arh. Ionescu Tușu umbla în cămașă verde, mai neactiv, fire moale. Nu cunosc dacă a participat sau nu la rebeliune. Era în bune relații cu arh. Ionescu Darius. În prezent lucrează la C.S.A.C. (la documentare).

²² A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosar nr. 547338, vol. 1, ff. 251-216. Plan de anchetă întocmit de către Lt. de Securitate Lapteș Titus, la 23.03.1956.

²³ Aurel Leucuția (1894-1964), jurist, doctor în drept, om politic. Fruntaș țărănist, deputat în mai multe legislaturi în perioada interbelică, a fost Ministru al Economiei Naționale în cel de-al doilea guvern Constantin Sănătescu (4.11.1944-6.12.1944), ocupând aceeași poziție și în guvernul Nicolae Rădescu (6.12.1944-28.02.1945). Arestat în iulie 1947, a fost deținut politic fără condamnare până în decembrie 1955, trecând prin închisorile Jilava, Ocele Mari, Sighet, Văcărești și Aiud, conform fișelor matricole penale din A.A.N.P., disponibile online pe site-ul administrat de către I.I.C.C.M.E.R. la <http://www.biblioteca-represiunii.ro/>.

5. *Arh. Ionescu Darius umbla în cămașă verde, mai neactiv, fire moale. Nu cunosc dacă a participat sau nu la rebeliune. Înainte știam că lucrează la P.T.T. București.*

6. *Arh. Ștefănescu Victoria, actualmente Popescu, după căsătorie, făcea parte din cercul de simpatizante legionare. Îmi amintesc că am văzut-o îmbrăcată în uniformă legionară. Era o legionară convinsă, care participa în mod permanent la ședințe sau manifestații legionare. Nu cred însă că a participat la rebeliune. Nu cunosc unde lucrează în prezent.*

7. *Mușatescu Adriana, mai puțin convinsă, însă a desfășurat aceeași activitate ca și Ștefănescu Victoria. Nu am văzut-o îmbrăcată în uniformă legionară. În prezent lucrează la C.S.A.C. București.*

Mai cunosc următorii legionari, care nu erau însă colegi de an cu mine:

1. *Frâncu Nicolae, comandantul legionar din facultate. Element foarte activ, huligan, umbla în uniformă, purta pistol. A desfășurat activitate intensă legionară și pentru cooptarea de noi membri în mișcare. Nu cunosc dacă a participat la rebeliune, însă mai mult decât convinsă că da. Nu cunosc relațiile sale din afară, însă în interior era foarte bun prieten cu arh. Moroianu care era și ajutorul său. A fost căsătorit cu arhitecta Ulescu Gina, care la rândul ei a fost înscrisă în mișcarea legionară. Nu cunosc unde lucrează acesta în prezent.*

2. *Moroianu era ajutorul de comandant legionar din facultate. Element foarte activ, umbla în cămașă verde, purta pistol. Conducea ședințe și alte manifestații legionare. Foarte mistic. Nu cunosc dacă a participat sau nu la rebeliune. Știu că este încadrat în câmpul muncii dar nu-mi amintesc unde.*

3. *Arh. Iovănescu Dan, asistent la arhitectură, a fost legionar activ, se manifesta antisemit, era huligan, lua atitudini potrivnice împotriva evreilor. Umbla în cămașă verde, cred că purta și pistol. O fire foarte impulsivă, periculos însă totuși laș. Este un reacționar și în prezent, care a rămas pe aceeași poziție legionară. Nu știu dacă a participat la rebeliune. Nu cunosc la ce instituție lucrează în prezent.*

4. *Pușchilă Mantzi, femeie, soția lui arh. Pușchilă, fost mare conducător legionar. Ea a fost una din conducătoarele cercului de legionare din facultate. Era convinsă și activă. A participat la rebeliune. A doua zi de la rebeliune a venit la mine acasă și mă chema la rebeliune. Umbla în cămașă verde, participa la toate ședințele. Avea relații în special cu fetele care erau înscrise în mișcare. Nu cunosc la ce instituție lucrează în prezent.*

5. *Arh. Caramuzi (lucrează la ministerul agriculturii), umbla în cămașă verde, era un legionar convins și activ. Participa la ședințe și manifestații. Nu era însă o figură prea mult remarcată în această mișcare. Nu cunosc dacă a participat sau nu la rebeliune. Era mai mult guraliv. Era prieten cu Goj Alexandru, care deși nu era legionar, totuși s-a dus împreună cu alții timp de 2 ani în Macedonia să ajute fasciștilor (studenți macedoneni) italieni să instaureze ordinea fascistă în Macedonia.*

6. Arh. Laitin Minerva, nu cunosc despre ea decât faptul că a fost legionară. Cred că se află la Timișoara sau la Arad.

7. Arh. Ioachim Dinel (femeie), am văzut-o în mai multe rânduri îmbrăcată în uniformă legionară. Nu era prea activă. Nu cunosc prea multe în legătură cu susnumita. În prezent lucrează la Proiect București.

8. Arh. Catina Margareta, deși avea un caracter relativ moale, totuși era o legionară convinsă, activa mai mult în mediul lor. Lucrează la D.A.S. (Proiect București).

9. Catina Stelian umbla în cămașă verde, activ legionar, desfășura agitație legionară căutând să atragă și pe alți studenți în mișcarea legionară. Nu se sfia să arate că este un legionar convins. Mai mult guraliv decât inteligent, caracter impulsiv. În prezent lucrează la I.P.C. București.

10. Arh. Iotzu Alexandru umbla în cămașă verde, însă nu am remarcat dacă era activ. Totuși era un legionar convins. Fire tăcută, nu-i cunosc relațiile și nici simțămintele lui actuale față de regim. Lucrează la Proiect București.

11. Arh. Meta Mărgăritescu, deși nu era în facultate, ea avea conducerea cercului legionar de fete din facultate. Era o legionară foarte convinsă, în care conducerea legionară din afara facultății cred că o aprecia. Venea la ședințe îmbrăcată în cămașă verde. Nu cunosc locul de muncă al acesteia în prezent.

12. Arh. Nițulescu Virgil, legionar convins, mistic, activ mai mult teoretic. Umbla în cămașă verde. Nu cunosc mai multe despre el căci era mai mic ca mine cu un an. În prezent lucrează la Proiect București.

Mai doresc să declar că activitate extrem de reacționară a desfășurat după 23 august 1944 și arh. Mircea Enescu. Acesta a fost înscris la P.N.Ț. Maniu. A fost deasemenea șeful de cabinet al lui Leucuția, fost ministru P.N.Ț. Maniu după 23 august 1944. În anul 1946, arh. Mircea Enescu a condus grupul reacționar din facultate cu prilejul alegerilor studențești (alegeri pentru Comitetul Asociației Studențești) cu care ocazie a desfășurat o vie activitate și contra Partidului Comunist Român. Este instigator și propagandist în favoarea P.N.Ț. Pe același plan cu el se situează și arh. Patrulius, care era încadrat la P.N.L. Brătianu. La rândul său a desfășurat vie agitație pentru P.N.L. Brătianu și contra P.C.R., căutând să atragă studenții către P.N.L. Brătianu.

Prezentul proces verbal a fost citit de mine în întregime, prin iscălitura mea adevăresc că declarațiile mele au fost scrise just în acest proces verbal. ss. Paraschiva Iubu, 27 martie 1956²⁴.

Astfel apar trei elemente distincte. În primul rând, o înșiruire a celor considerați legionari, deși în urma anchetei de după evenimentele din ianuarie 1941 unul singur a fost trimis în judecată și achitat de orice acuzație, în speță Nicolae Frâncu, șeful studenților arhitecți legionari. Mai mult, pentru majoritatea dintre ei, chiar Paraschiva Iubu menționează neimplicarea în rebeliune sau alte violențe. Cu

²⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosar nr. 547338, vol. 1, ff. 218-219v.

excepția aceluiași Frâncu – arestat și condamnat la ani grei de închisoare, care și-a pierdut viața în mina de la Baia Sprie, în 1952 – și a lui Alexandru Goj, internat fără vreo condamnare vreme de mai mulți ani prin pușcăriile comuniste, niciunul din cei listați mai sus nu a avut de pățimit politic în acei ani²⁵. Semn că, în lipsa unei activități concrete, nici regimul nu s-a sesizat mai consistent în privința lor, cu excepția dosarelor de urmărire informativă al căror conținut tot creștea. Și datorită acestei declarații a Paraschivei Iubu unii dintre cei menționați au avut neplăceri ulterior, fiind supuși unor încercări de recrutare, unele reușite, altele nu. Nu în ultimul rând, remarcăm aceeași supralicitare personală, în condițiile în care simpla „îmbrăcare a unei cămăși verzi“ nu putea constitui o culpă, dar individul era ștampilat definitiv în ochii Securității. Mai mult, chiar Paraschiva Iubu fusese „înscrisă la legionari“, nu vedem prin ce anume putea să difere activitatea ei de cea a celor pe care în 1956 în încondeia. Dincolo de problema legionară, demn de semnalat este și interesul – parcă din proprie inițiativă – Paraschivei Iubu pentru Ion Mircea Enescu, pe care-l portrezează drept reacționar „care a desfășurat o vie activitate contra Partidului Comunist Român“. Ironia vieții..., amândoi au semnat volumul *Arhitecți în timpul dictaturii...*

Un ultim document din arhiva C.N.S.A.S. elucidează aproape pe deplin activitatea Paraschivei Iubu.

„Iorgulescu Paraschiva, de profesie arhitect, născută la 13 August 1920 în com. Găești, jud. Dâmbovița, căsătorită cu Iorgulescu Florin, de profesie inginer, născut la 9 Octombrie 1922 în Ploiești, jud. Prahova, ambii de cetățenie română, de religie ortodoxă, domiciliați în București, str. Robert de Flers nr. 9. Originea socială: este fiica lui Iubu Iosif, decedat, fost negustor în com. Găești, jud. Dâmbovița și Elisabeta, casnică.

Activitatea profesională: Din investigațiunile făcute s-a stabilit că susnumita, după ce a absolvit cursul primar de patru clase, se înscrie în anul 1931 la un liceu din Câmpu-Lung Muscel, pe care l-a absolvit în anul 1939, luându-și diploma de bacalaureat. După această dată, susnumita vine la București și se înscrie la Facultatea de Arhitectură, unde a urmat cu întrerupere până în anul 1947, când și-a luat diploma de licență. În acest timp susnumita, neavând posibilități să se întrețină la Facultate, a lucrat pe la diferite șantiere de construcții. În anul 1947, după ce și-a luat diploma de licență, numita se angajează în Liga contra tuberculozei, ca șefă de serviciu tehnic, recomandată de Organizația Arhitecților. Funcționează în acest serviciu până în anul 1948, când Liga contra tuberculozei trece în cadrul Ministerului Sănătății și susnumita își dă demisia și se angajează la Centrul de Asistență

²⁵ Pentru detalii suplimentare, a se vedea capitolele dedicate acestora în V. Mitric-Ciupe, *Arhitecții români și detenția politică 1944-1964. Între destin concentraționar și vocație profesională*, I.N.S.T., București, 2013.

Studențească, în calitate de director. În același timp, susnumita se angajează și în colectivul pentru proiectarea Teatrului Național, pendinte de I.P.C., în calitate de arhitect-ajutor, iar de la 15 februarie 1949 funcționează și ca asistentă de atelier la Institutul de Arhitectură. Soțul său, anume Florin Iorgulescu, este inginer la Comisiunea de Stat a Planificării și din discuția avută cu femeia de serviciu a susnumiților, aceasta afirmă că inginerul Iorgulescu va pleca peste câteva zile în U.R.S.S., pentru a studia mai profund ingineria.

Stare materială: Din acest punct de vedere susnumita nu posedă niciun fel de avere, mobilă sau imobilă, și la adresa de mai sus ocupă cu chirie două camere și dependințe cu un interior modest mobilat. În același apartament cu susnumiții mai locuiește și Tovarășa Ana Magheru²⁶, sora ministrului plenipotențiar Magheru²⁷, care a locuit împreună cu susnumiții în același apartament, în prezent fiind plecat în misiune oficială în America.

Relații și legături: Susnumita are relații de prietenie și de serviciu cu Alifanti²⁸, arhitect la I.P.C., Bădescu²⁹, director adjunct la I.P.C., Simion Cohn³⁰, membru în Comitetul P.M.R. al Ministerului Construcțiilor și Sofia Ungureanu Marcovici³¹, arhitect proiectant I-a la I.P.C.

²⁶ Anca Magheru (1909-?), profesoară, simpatizantă comunistă din 1940 și membră de partid din noiembrie 1942. Arestată la 17 decembrie 1943 pentru activitate comunistă, condamnată la 10 ani muncă silnică, eliberată după 23 August 1944, distinsă cu medalia „Eliberarea de sub jugul fascist” și „Steaua R.P.R.” clasa a III-a. În 1952 era prim-secretar la Legația R.P.R. din Roma, în funcția de atașat de presă.

²⁷ Mihai Magheru (1910-?), avocat, membru P.C.R. din mai 1942, arestat în decembrie 1943 și condamnat la 15 ani muncă silnică pentru activitate comunistă, eliberat după 23 August 1944. Din 1948 membru al organizației de bază din Ministerul Afacerilor Externe.

²⁸ Mircea Alifanti (1914-1999), arhitect, absolvent al Facultății de Arhitectură din București, în 1939. Carieră didactică vreme de mai multe decenii, profesor emerit în 1973. Pentru mai multe detalii, vezi S. Stan, „Mircea Alifanti. 1914-1999”, text disponibil online la <http://arhitectura-1906.ro/2015/03/mircea-alifanti-1914-1999/>.

²⁹ Nicolae Bădescu (1912-1991), arhitect, absolvent al Facultății de Arhitectură din București, în 1933. Comunist ilegalist, membru de partid din 1942, cadru didactic din 1946, deține înalte funcții în nomenclatura de partid, fiind inclusiv deputat în M.A.N. (1957-1975) și membru al C.C. al P.C.R. 1965-1974). A fost distins cu „Medalia Muncii” (1949); Medalia „A 25-a aniversare a Republicii Populare Române” (1952); Medalia „A 10-a aniversare de la înființarea primelor unități ale armatei populare române” (1953); Medalia „Eliberarea de sub jugul fascist” (1954); „Ordinul Muncii” clasa a III-a (1954), clasa I (1962); Ordinul „23 August” clasa a IV-a (1959), clasa a II-a (1971); Ordinul „Steaua Republicii Populare Române” clasa a II-a (1964); Ordinul „Tudor Vladimirescu” clasa a II-a (1966); Premiul I pentru proiectul arhitectonic al Aerogării Băneasa; Premiul de Stat clasa I, apud F. Dobre (coord.), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 87.

³⁰ Simion Cohn (1914-?), inginer, membru al P.C.R. din 1941, în 1951 era consilier la Comisia Controlului de Stat.

³¹ Sofia Ungureanu (1917-1991), arhitect, absolventă a Facultății de Arhitectură din București, în 1946. Comunistă ilegalistă, activitate de simpatizant din 1939, activitate organizată din 1941, distinsă cu medalia „Eliberarea de sub jugul fascist”, în 1949.

Activitate politică: Din punct de vedere politic, susnumita a arătat în autobiografia sa că în anul 1940 s-a înscris în Mișcarea Legionară, unde a activat până în anul 1941, fără să ia parte la rebeliune.

Tovarășul Simion Cohn, membru în Comitetul P.M.R. al Ministerului Construcțiilor, o cunoaște pe susnumita din anul 1943, când făcea practică la Serviciul Arhitecturii din Eforia Spitalelor Civile, ca studentă. Acesta afirmă că până atunci Iorgulescu Paraschiva fusese sub influența ideilor naționaliste, dar în urma discuțiilor avute cu Tovarășul Rappaport – decedat, fost activist al P.C.R. din ilegalitate, susnumita s-a convins de justetea luptei P.C.R. și începe să cotizeze și chiar să activeze, fiind îndrumată de tovarășul de mai sus. Simion Cohn mai afirmă că o cunoaște din ilegalitate ca o tovarășă cinstită și muncitoare, cu râvnă de muncă profesională, atașată de mișcarea muncitorească.

Tovarășul M. Aronovici³² de la C.C. al P.M.R., în referința dată arată că o cunoaște pe Tovarășa Iorgulescu Paraschiva din anul 1942-1943, când i-a fost recomandată de un tovarăș care nu mai trăiește. Acesta afirmă că susnumita a intrat imediat în munca de partid în ilegalitate și ceva mai târziu a închiriat o cameră în care aveau loc ședințe. Scurtă vreme după aceea, numitul afirmă că a predat-o altui tovarăș și nu a mai avut relații în munca de partid, dar din informații știa că muncește foarte serios. M. Aronovici mai afirmă că susnumita este în general o tovarășă serioasă, capabilă, devotată partidului și cu un nivel politic și teoretic nu prea ridicat, dar cu posibilități de creștere.

Tovarășa Sofia Ungureanu Marcovici, arhitect proiectant I la I.P.C., o cunoaște pe Iorgulescu Paraschiva din anul 1938 și afirmă că în anul 1940-1941 susnumita s-a înscris în Mișcarea Legionară, fiind sub influența unei prietene. Mai târziu, Iorgulescu Paraschiva, fiind îndrumată de diferiți tovarăși din ilegalitate, se apropie de organizația P.C.R. și a îndeplinit în ilegalitate diferite munci de partid, adăpostind în casa ei și pe diferiți tovarăși activiști din ilegalitate, printre care și pe Tovarășul M. Levente³³. Iorgulescu Paraschiva a purtat în ilegalitate numele conspirativ de

³² Mihai (Mișu) Aronovici (1910-1950), arhitect, comunist ilegalist și activist de partid, instructor din 1947 în cadrul sectorului Știință al secției Propagandă și Agitație.

³³ Mihai Levente (1915-1976), director al Institutului Central de Statistică în perioada interbelică, membru de partid din 1939. După război, membru în conducerea Uniunii Patrioților, secretar general al Prefecturii Capitalei (1945-1946), secretar general al Comisariatului Preșurilor (1946-1948), pentru scurt timp șeful Direcției Generale a Controlului Economic de pe lângă Consiliul de Miniștri (1947), secretar general al Ministerului Agriculturii (1948-1954), anchetat în lotul Pătrășcanu și exonerat, director al Direcției Generale de Statistică (1959-1967), ministru al Comerțului Interior (1962-1965, 1967-1968), membru supleant și apoi cu drepturi depline al C.C. al P.C.R. (1960-1965, 1965-1974), director al Institutului de Cercetări Economice al Academiei R.S.R. (1968), în 1971 secretar al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste; decorat în 1961 cu medalia „A 40-a aniversare de la înființarea Partidului Comunist din România“, iar în 1971 cu ordinul „23 August“ clasa a II-a.

Rodica. Sofia Ungureanu Marcovici mai afirmă că susnumita este o membră de partid cinstită și devotată, care duce la îndeplinire toate sarcinile pe linie de partid, fără să precupețească niciun efort. Deasemenea, mai știe despre soțul susnumitei că este inginer la Comisia de Stat a Planificării și că va pleca curând în U.R.S.S. pentru studii de perfecționare.

Tovarășul Bădescu, director adjunct la I.P.C., membru de partid în organizația de bază a Institutului de Arhitectură, afirmă că o cunoaște pe susnumita din anul 1944, de la Uniunea Patrioților și știe că este o tovarășă devotată partidului, care a luptat pentru cauza partidului încă din ilegalitate. Susnumitul știe deasemenea că este căsătorită cu ing. Iorgulescu Florin, un element foarte bun, cu un nivel politic ridicat, devotat partidului. Tovarășul Bădescu mai afirmă că în ultimul timp susnumita, suferind de stomac și din cauza sarcinilor profesionale și de învățământ, nu a mai fost în stare să desfășoare o activitate politică intensă. Totuși numitul o consideră ca un element valoros, atașată partidului, pe care se poate conta.

În concluzie, tovarășa Iorgulescu Paraschiva în trecut a făcut parte din Mișcarea Legionară, dar dându-și seama că merge pe o linie greșită a aderat la P.C.R., încă din ilegalitate, unde a activat fără întrerupere, câștigând încrederea celor mai buni tovarăși din Colectivul Arhitecților Comuniști din ilegalitate. Deasemenea, susnumita este tovarășă muncitoare și devotată, foarte atașată partidului. Primește sarcinile cu plăcere și hotărâre și le duce la bun sfârșit. Rezultatul fișelor: La fișele S.S.I., D.G.S.P. și D.S.C. nu este cunoscută pentru vreo activitate politică ilegală³⁴.

Și iată cum niște completări vin pe filiera documentelor din Arhivele Naționale. Peste un prim exemplu vom trece rapid, el doar confirmând caracterizarea anterioară³⁵, oprindu-ne asupra unei descoperiri de dată recentă. Colecția numărul 60, intitulată „Amintiri, memorii și însemnări ale unor personalități despre situația economico – socială și politică din România” păstrează și câteva pagini de însemnări ale Paraschivei Iubu, redactate în anii '70. Le reproducem aici integral.

„În vara anului 1942 am fost obligată să fac practică de șantier la lucrările Eforiei Spitalelor Civile, unde am întâlnit un grup de arhitecți și ingineri, doi dintre

³⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosar nr. 211825, vol. 1153, ff. 178-182. Notă-sinteză despre Iorgulescu Paraschiva din 9.09.1949.

³⁵ Avem în vedere aici fișa de evidență a ilegaliștilor nr. 9793, disponibilă online la <http://andco.ro/aplicatie>, document consultat la 10.02.2017. Conform acestei fișe, completată la 27.11.1951, Paraschiva Iubu declara că: „Am ținut casă pentru întâlniri (1942-1943) pentru grupul cu muncă la intelectuali Uniunea Patrioților, am lipit etichete cu conținut antifascist, am răspândit manifeste, am trimis bilețele, am adus încă trei cotizanți, unul intrând în muncă. Am fost casă de ilegal 1943-23 august 1944”. Suplimentar, activitatea politică între 23 august 1944 și 27 noiembrie 1951 și-a desfășurat-o astfel: 1944-1945 – instructoare la femei, colectivul cultural C.C. al U.T.C. în cadrul U. P.; 1945-1947 – responsabil cadre Sectorul Studenți, organizația de bază din Facultatea de Arhitectură; 1947-1948 – responsabil cadre în organizația de bază de la Liga contra T.B.C.; 1948-1949 – responsabil grupă la Asistența Studențească; 1949-1951 – responsabil cu propaganda și responsabil profesori în comitet la Facultatea de Arhitectură.

ei comuniști, cu care am început seria discuțiilor politice de stânga. Mi s-au dărâmat rând pe rând toate gândurile de dreapta pe care eu le aveam atunci, am început să cunosc marxismul, dialectica, literatura de stânga. Pe atunci am avut despre mine senzația unei «a doua nașteri», pentru că am găsit deabia atunci răspunsul la o serie de probleme sociale și politice care m-au frământat din liceu, doar că încă nu le găsisem rezolvare în politica de dreapta. Imediat ce mi-am schimbat concepția despre viață, societate, am acceptat să lucrez pentru mișcarea pe care partidul comunist o conducea. În septembrie am început să cotizez și să lipesc etichete cu lozinci antifasciste pe stradă, în fiecare seară câte una, fără nicio întrerupere, și să încep să conving oamenii din jurul meu, în primul rând pentru problema încetării războiului. Am început atunci să primesc cotizații de la unii din ei și [indescifrabil] legătura lor în «uniunea intelectualilor».

Mi s-au dat și alte materiale de răspândit, pe care le introduceam în cutiile de scrisori ale caselor (foarte mult în regiunea Dorobanți, Polonă, unde locuiam). Îmi amintesc de discursul lui Stalin de 7 Noiembrie 1942, care era împăturit într-un pachetel pătrat, cu o reclamă de [indescifrabil] deasupra, pentru filmul ce se juca atunci «Vardistul», cu Humphrey Bogart. La facultate, unde începusem să vorbesc cu colegii mai apropiați, am întâmpinat o oarecare rezistență din partea unora dintre ei. Astfel, într-o zi găsesc în avizierul școlii o tăietură din ziar cu elogiul unui bolșevic (chip de mongol, luat în așa fel încât să apară un chip hidos), sub care era scris «Prietenii lui Coca!». Nu mi-a plăcut deloc această «popularizare». Am scos hârtia și am primit instrucțiuni să întrerup orice discuții cu studenții pe care nu mă bizui. Doar prietena și colega mea cea mai bună a rămas convinsă, că ea lucrase pentru noi. Mi s-a dat sarcină să închiriez o cameră unde să se poată întâlni tovarășii pentru ședințe de lucru. Astfel am închiriat două camere pe str. Dr. Sion, vis-a-vis de muzeul Kalinderu, unde s-au ținut toată iarna ședințe (1-2 pe săptămână). Greutatea pentru mine consta în a părea că locuiesc mai mult în această casă, deși eram ocupată foarte mult în facultate și locuiam mai departe cu sora mea într-o altă cameră mobilată. Sora mea nu trebuia să știe de activitatea mea. Această cameră am ținut-o până în primăvară, când am părăsit-o deoarece legătura mea a murit și s-au întrerupt ședințele. Am continuat răspândirea de etichete și materiale. Îmi amintesc de o călătorie la Brașov, unde lipisem în tren deasemenea etichete. Am fost oprită de un om al Siguranței, care m-a legitimat și știu că eram convinsă că m-am descoperit și că mă vor aresta. Conflictul nu era altul decât acela că eram îmbrăcată cu o fustă care avea și culorile tricoului maghiar... Conflictul s-a aplanat ușor...

Am primit altă legătură în Octombrie 1943 și am închiriat o altă cameră, pe intrarea Dr. C. Angelescu, unde se țineau iarăși ședințe și unde locuiam efectiv, căci sora mea terminase facultatea și era plecată în provincie. Greutatea era însă foarte mare, deoarece trebuia să nu știe nimeni din familie unde locuiesc. Deci scrisorile îmi reveneau la o adresă falsă și se întorceau imediat și inventam fel de fel de scuze pentru a nu primi pe nimeni pe la mine. Și aici îmi amintesc de o întâmplare care acum pare

hazoasă, dar atunci mi-a produs multă încercătură. Am fost condusă către casă de la o petrecere de colegi de șantier de un tânăr care locuia exact lângă mine. A trebuit să [indescifrabil] o altă adresă, a kolegei mele, la care a trebuit să sosesc noaptea și să nu dau nimic de bănuir.

În arestările din Decembrie 1943 ale grupului care lucra în U. P., unul din arestați a reușit să fugă și s-a ascuns la mine. A trebuit să închiriez pe loc o garsonieră reparată, pe B-dul Filantropiei, unde a locuit până la 23 August. În felul acesta, activitatea mea s-a rezumat în această «pază» și mersul la întâlniri, pentru «legături». În acest timp terminasem programul de cursuri la facultate (nu dădeam decât câteva proiecte) și lucram ca salariată la un șantier în pădurea Băneasa, lucrări pentru un centru de apărare antiaeriană. Îmi amintesc că am făcut propunerea să fac un fel de sabotaj, dar mi s-a interzis, dată fiind sarcina ce o aveam de «gazdă».

În Aprilie 1944 au început bombardamentele, care mie într-un fel mi-au ușurat izolarea de familie și colegi, căci toți erau plecați din București. Totuși, venitul acasă după un bombardament, când nu știai ce ai să găsești, reprezenta o stare de încordare apăsătoare. Într-o zi am găsit toată casa ocupată de soldați. Nu mi-a fost deloc ușor să fiu legitimată și să [indescifrabil] printre soldați la garsoniera unde era încuiat tovarășul pe care îl găzduiam. Amândoi ne așteptam la o percheziție. Am dus cărți, materiale compromițătoare. El s-a închis în cameră cu pistolul încărcat, eu am plecat și am rătăcit toată ziua pe străzi, trebuind să fug dacă ași fi simțit că suntem descoperiți. Totul fusese însă pregătit pentru arestarea vecinului meu de apartament, pe cu totul alte motive. Toate acestea până în ziua de 23 August, când s-a anunțat eliberarea.

Am părăsit imediat casa, cu tov. M[ihai]. L[evente]., pe care acum aflasem deabia cum îl cheamă, pentru a ne duce în sudul orașului, unde avea un grup de tovarăși cu care trebuia să ia legătura. Acest drum, de la nordul la sudul orașului, pe jos, în acea zi de 23 August, este într-un fel de neuitat. Am avut senzația unui oraș [indescifrabil]. Începuseră bombardamentele nemțești, care lăsau flăcări după ele. Peste tot se trăgea, fără să se [indescifrabil] direcția. Pe străzi nu se vedeau oameni, ci numai coloane de soldați care se îndreptau spre locul unde s-au dus luptele de apărare ale orașului. În Cișmigiu aspectul era de-a dreptul dramatic, cu pomi în flăcări și case în jur care ardeau. Tot drumul l-am făcut adăpostindu-ne pe lângă ziduri.

Iubu Paraschiva 15.11.1971

Iubu Paraschiva³⁶ – Memorii.

În anii 1940-44, perioada războiului, în facultatea de arhitectură s-au oglindit frământările politice studențești, lupta dintre forțele de dreapta și cele democratice. Desigur că, în primii ani, mișcarea legionară era foarte gălăgioasă și părea că are adepți mulți, dar odată interzisă nu s-a mai făcut simțită. Exista o grupă de studenți comuniști, în ultimii ani de studii, care se bucurau de prestigiu profesional dar care, prin plecările pe front, nu erau cunoscuți de studenții mai mici, printre care mă

³⁶ Completare olografă pe ultima pagină, nedată, probabil redactată în aceeași zi.

*număram și eu*³⁷.

Doar câteva comentarii, în chip de concluzie: este teribilă discrepanța în imaginea publică de astăzi a arhitectei și informațiile dezgropate din arhive. Acesta a fost un personaj care a contribuit la transformările petrecute – de multe ori extrem de brutal – în Facultatea de Arhitectură, în primii ani ai regimului comunist. Este doar unul dintre personaje, doar unul din cadrele didactice intrate în sistem după reforma învățământului, cu o temă și o misiune clară: lupta de clasă! Activitatea ilegalistă a Paraschivei Iubu nu este spectaculoasă, dar ea a existat. Referințele pe care le dau despre ea tovarășii mai sus menționați o plasează categoric într-o postură fără echivoc. Propria mărturie din anii '70 nu lasă loc interpretărilor. Textul din 2005 probabil că a fost o ultimă încercarea de disculpare, în condițiile redactării amintirilor în cheie neutră, prin omisiune, și totuși cu acea ultimă remarcă de regret. Din cercetările de până acum nu am identificat elemente care să o acuze direct pe arhitecta Iubu de vreo culpă concretă și directă. Dar o culpă morală se poate sublinia, măcar în aceea că, la 15 ani de la evenimentele din 1989, în loc să refuze elegant participarea la efortul colectiv promovat de Uniunea Arhitecților (cum au făcut alți arhitecți cu posturi similare în anii '50-'60), a ales să lase posterității o variantă edulcorată. Dar, în definitiv, cine suntem noi să judecăm? Putem noi să cumpănim și să emitem verdicte? Ce a îndemnat-o pe doamna Iubu să acționeze așa cum a făcut-o, întâi la legionari, mai apoi la comuniști? Convingerile personale? Oportunismul? Încercarea de a-și răscumpăra „păcatele“ din 1940-1941 în față partidului? S-a „lămurit“ mai târziu, după cum mulți comuniști susțin că au făcut-o, mai devreme sau mai târziu? Nu vom ști niciodată. În ultima apariție publică, cea din 2005, afirma caracterul excesiv de injust al perioadei. Termenii de just și injust în viața și activitatea politică aparțin dialecticii comuniste. Și o ultimă subliniere, în legătură cu modul în care își portretiza foștii colegi legionari în declarațiile pe care le oferea Securității. „Violenții“, „antisemiții“, „huliganii“, cunoscând activitatea ei comunistă, n-au făcut altceva decât să o ironizeze printr-o caricatură pusă la avizierul școlii: soldați sovietici prezentați drept «Prietenii lui Coca!».

Așa se scrie (și se face) Istoria... Și se (tot) rescrie...

Abrevieri:

A.A.N.P. – Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor

A.C.N.S.A.S. – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității

A.N.I.C. – Arhivele Naționale Istorice Centrale

³⁷ A.N.I.C., Colecția 60, Dosar nr. 536. Filele sunt redactate olograf, în creion chimic, semnate de către Paraschiva Iubu la 15.11.1971.

A.U.A.R. – Arhiva Uniunii Arhitecților din România
B.O.B. – Biroul Organizației de Bază
C.C. – Comitetul Central
C.N.S.A.S. – Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității
D.G.S.P. – Direcția Generală a Securității Poporului
D.S.C. – Direcția Siguranței Capitalei
I.I.C.C.M.E.R. – Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc
I.N.S.T. – Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului
I.P.C. – Institutul de Proiectări Construcții
P.C.R. – Partidul Comunist Român
P.M.R. – Partidul Muncitoresc Român
P.N.L. – Partidul Național Liberal
P.N.Ț. – Partidul Național Țărănesc
P.T.T. – Poșta Telefon Telegraf
S.S.I. – Serviciul Special de Informații
U.A.R. – Uniunea Arhitecților din România
U.A.U.I.M. – Universitatea de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu
U.P. – Uniunea Patrioților
U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
U.T.C. – Uniunea Tineretului Comunist

Bibliografie

Arhive:

A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosarele nr. 391219, 547338 și 211825.
A.N.I.C., Colecția 60, Dosar nr. 536.
A.U.A.R., Fond dosare personale, Dosare Iubu Paraschiva și Ungureanu Sofia.

Istorie orală:

Interviu cu arh. Petre Burdeanu (n. 1925, student între 1944 și 1950), realizat de autor, București, 12.05.2013; Interviu cu arh. Marcela Grigorescu (n. 1922, studentă între 1940 și 1947), realizat de autor, București, 19.04.2013;
Interviu cu arh. Dan Corneliu (n. 1924, student între 1944 și 1950), realizat de autor, Constanța, 10.05.2013.

Volume și articole de specialitate

Curea, Viorica (coord.), *Arhitecți în timpul dictaturii. Amintiri*, Editura Simetria, București, 2005.

- Dobre, Florica (coord.), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2004.
- Enescu, Ion Mircea, *Arhitect sub comunism*, Editura Paideia, București, 2006.
- Ghenciulescu, Corneliu Mircea, *Haralamb H. (Bubi) Georgescu – un arhitect român în Statele Unite*, Editura UAUIM, București, 2008.
- Mitric-Ciupe, Vlad, *Arhitecți în recluziune. Interviu și documente*, Editura Vreamea, București, 2016.
- Mitric-Ciupe, Vlad, *Arhitecții români și detenția politică 1944-1964. Între destin concentraționar și vocație profesională*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2013.
- Stan, Simina, „Mircea Alifanti. 1914-1999“, text disponibil online la <http://arhitectura-1906.ro/2015/03/mircea-alifanti-1914-1999/>.
- Țârău, Virgil, *Alegeri fără opțiune. Primele scrutinuri parlamentare din Centrul și Estul Europei după cel de al doilea război mondial*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005.

Aplicație web:

<http://andco.ro/aplicatie> – bază de date online cu fișele ilegaliștilor comuniști.